

Helsingfors/Mariehamn 2.11.2011

Nr 48/11

Hänvisning Ålands lagtings skrivelser
30.9.2011, nr 219 och
222/2011.

Till Justitieministeriet

Ärende Utlåtande över följande av lagtinget 30.9.2011 antagna landskapslagar:

1. Landskapslag om hälso- och sjukvård (nedan landskapslagen),
2. Landskapslag om ändring av landskapslagen om tillämpning i landskapet Åland av riksförfattningar om socialvård.

Ålandsdelegationen avger i det följande ett gemensamt utlåtande över ovan nämnda landskapslagar.

Landskapslagarnas huvudsakliga innehåll

Landskapslagen innehåller bestämmelser om Ålands hälso- och sjukvårds organisation och verksamhet samt om innehållet i och omfattningen av den offentliga hälso- och sjukvården. I landskapslagen om tillämpning i landskapet Åland av riksförfattningar om socialvård intas kompletterande bestämmelser gällande avvikelser från rikets socialvårdslag.

Lagstiftningsbehörigheten

Enligt 18 § 12 punkten i självstyrelselagen för Åland tillkommer lagstiftningsbehörigheten gällande hälso- och sjukvården landskapet med de undantag som stadgas i lagens 27 § 24, 29 och 30 punkter. Enligt nämnda punkter har lagstiftningsbehörigheten förbehållits riket i fråga om administrativa ingrepp i den personliga friheten, smittsamma sjukdomar hos människor, kastrering och sterilisering, avbrytande av havandeskap, konstbefrukning, rättsmedicinska un-

dersökningar, behörigheten att vara verksam inom hälso- och sjukvården, apoteksväsendet, mediciner och produkter av läkemedelstyp, narkotiska ämnen samt framställning av gifter och fastställande av deras användningsändamål. Landskapslagen gäller den hälso- och sjukvård som utgör landskapsbehörighet. Hänvisningen i landskapslagens 45 § till rikets lag om smittsamma sjukdomar kan med stöd av 19 § 3 mom. i självstyrelselagen intas i landskapslagen. Det föreligger ej hinder att i landskapslagens 50 § inta bestämmelser om att Ålands hälso- och sjukvård ska se till att det finns ändamålsenliga lokaler och utrustning för rättsmedicinska obduktioner.

Enligt grundlagens 19 § 1 mom. har alla som inte förmår skaffa sig den trygghet som behövs för ett människovärdigt liv rätt till oundgänglig försörjning och omsorg. Grundlagens 19 § 3 mom. ålägger det allmänna, enligt vad som närmare bestäms genom lag, att bl.a. tillförsäkra var och en tillräckliga social-, hälsovårds-, och sjukvårdstjänster samt främja befolkningens hälsa. Lagstiftningsbehörigheten gällande stiftande, ändring och upphävande av grundlag samt avvikelser från grundlag utgör riksbehörighet enligt självstyrelselagens 27 § 1 punkt. Enligt Ålandsdelegationens uppfattning har dessa grundlagsbestämmelser beaktats i den nu aktuella landskapslagstiftningen.

I landskapslagen har intagits bestämmelser som berör kommunernas förvaltning och socialvård, på vilka områden lagstiftningsbehörigheten tillkommer landskapet enligt självstyrelselagens 18 § 4 och 13 punkter.

Enligt landskapslagens 2 § 3 mom. är Ålands hälso- och sjukvård underställd landskapsregeringen. Landskapsregeringen handhar den allmänna styrningen och övervakningen av Ålands hälso- och sjukvård. Lagstiftningsbehörigheten i fråga om landskapsregeringen och under denna lydande myndigheter och inrättningar tillkommer landskapet enligt självstyrelselagens 18 § 1 punkt.

Eftersom landskapslagen berör den del av hälso- och sjukvården som utgör landskapsbehörighet, och eftersom landskapsregeringen är huvudman för Ålands hälso- och sjukvård och tillsätter dess styrelse, är det möjligt att i landskapslagens 8 § inta bestämmelser om att det ankommer på styrelsen för Ålands hälso- och sjukvård att anta reglementet för Ålands hälso- och sjukvård, som ska innehålla närmare bestämmelser om myndighetens administration samt om övriga frågor som gäller verkställigheten av myndighetens uppgifter och myndighetens funktion.

Jämlikt 18 § 2 och 2a punkterna i självstyrelselagen tillkommer landskapet behörigheten att lagstifta om landskapets tjänstemän, tjänstekollektivavtal för landskapets anställda, disciplinär bestraffning av landskapets tjänstemän, arbetspensionsskydd för landska-

pets anställda och för förtroendevalda inom landskapsförvaltningen samt för rektorer, lärare och timlärare vid grundskolor i landskapet.

Landskapets lagstiftningsbehörighet innefattar även befogenhet att bestämma om tjänsteinnehavarnas rättigheter samt om deras anställningsvillkor. Till landskapets behörighet hör även att reglera bestämmelser om inrättande och indragning av tjänster.

En del bestämmelser i landskapslagen kan dock ingripa i de grundlagsskyddade medborgerliga rättigheterna, vilket utgör riksbehörighet enligt självstyrelselagens 27 § 1 punkt. I det följande kommer därför att göras en bedömning av hur bestämmelserna i landskapslagen förhåller sig till nämnda lagrum.

Enligt landskapslagens 9 § sköter Ålands hälso- och sjukvård de uppgifter som gäller dess personal och som enligt tjänstemannalagen för landskapet Åland ska skötas av landskapsregeringen. Landskapsregeringen beslutar dock om permittering av personalen vid Ålands hälso- och sjukvård och om förflyttning eller omplacering av en tjänsteman till och från en annan landskapsmyndighet eller -inrättning. En förflyttning eller omplacering av en tjänsteman till och från en annan landskapsmyndighet eller -inrättning kräver samtycke av Ålands hälso- och sjukvård. Ett beslut om förflyttning eller omplacering av en tjänsteman inom hälso- och sjukvårdsmyndigheten fattas av myndigheten. Ålandsdelegationen noterar att detta följer de riktlinjer som anges i annan landskapslagstiftning som reglerar landskapsregeringen underlydande myndigheter och inrättningar. I 28 § i tjänstemannalagen för landskapet Åland förutsätts som huvudregel ordinarie tjänstemans samtycke till en förflyttning. Med hänsyn härtill föranleder bestämmelserna i lagrummet inte anmärkningar från delegationens sida.

Landskapslagens 6 § 2 mom. berättigar styrelsen att säga upp hälso- och sjukvårdsdirektören, förutom på de grunder som allmänt gäller uppsägning av landskapets tjänstemän, när det med hänsyn till tjänstens natur finns ett godtagbart och motiverat skäl till uppsägningen. En motsvarande bestämmelse finns beträffande förvaltningschefen i 8 § 2 mom. i gällande landskapslag om hälso- och sjukvården. Vid bedömningen av uppsägningsgrunderna i bl.a. nämnda landskapslag hänvisade Ålandsdelegationen i utlåtande 13.7.2006 till 18 § 3 mom. i grundlagen, enligt vilken ingen får avskedas från sitt arbete utan laglig grund, samt till bestämmelserna om rättskydd i grundlagens 21 §. Ålandsdelegationen konstaterade att grundlagens 21 § förutsätter att offentligheten vid handläggningen, rätten att bli hörd, rätten att få motiverade beslut och rätten att söka ändring samt andra garantier för en rättvis rättegång och god förvaltning skall tryggas genom lag. Delegationen noterade att några sådana bestämmelser visserligen inte fanns i den då aktuella landskapslagen, men nog i annan landskapslagstiftning. Med anledning härav ansåg delegationen att bestämmelsen i landskapsla-

gens 11a § var förenlig med grundlagens 18, 21 och 119 §. Även högsta domstolen ansåg att landskapslagen föll inom landskapets lagstiftningsbehörighet (HD 13.9.2006). Enligt Ålandsdelegationens bedömning innefattas bestämmelsen i 6 § 2 mom. i den nu aktuella landskapslagen på motsvarande sätt i landskapets behörighet.

I landskapslagens 17 § har intagits bestämmelser om avgifter. Jämlikt 18 § 5 punkten i självstyrelselagen har landskapet behörighet att lagstifta om grunderna för avgifter som uppbärs inom landskapsförvaltningen och enligt 44 § 3 mom. i nämnda lag ankommer det på lagtinget att lagstifta om grunderna för avgifter som uppbärs inom landskapsförvaltningen. Grundlagens 81 § 2 mom. förutsätter att grunderna för avgifter anges i lag. Dessutom förutsätter grundlagens 80 § 1 mom., liksom självstyrelselagens 21 § 1 mom., att bestämmelser som berör grunderna för individens rättigheter och skyldigheter anges i lag. Ålandsdelegationen konstaterar att i landskapslagens 17 § har en hänvisning till landskapslagen om grunderna för avgifter till Ålands hälso- och sjukvård intagits beträffande de patientavgifter som landskapsregeringen berättigas besluta om.

I nämnda paragraf berättigas styrelsen får Ålands hälso- och sjukvård att även besluta om andra avgifter och ersättningar för de varor och tjänster som Ålands hälso- och sjukvård säljer eller producerar. Styrelsen berättigas därtill att prissätta de vårdtjänster som Ålands hälso- och sjukvård säljer. Några grunder för dessa avgifter – rätteligen denna prissättning - har inte intagits i landskapslagen. Med anledning härav konstateras att en motsvarande bestämmelse i 12 § 2 mom. i gällande landskapslag berättigar styrelsen att besluta om priset på de tjänster som myndigheten säljer. I utlåtande 23.9.1993 anförde Högsta domstolen i fråga om detta följande:

”Enligt 12 § 2 mom. lagtingsbeslutet beslutar myndighetens styrelse utan hinder av bestämmelserna i 1 mom. om priset på de tjänster som myndigheten säljer. Då myndigheten enligt lagtingsbeslutet har rätt att i andra fall än sådana som avses 1 mom. samma paragraf sälja tjänster, vilket självstyrelselagen inte utesluter, kan myndigheten genom landskapslag även berättigas att prissätta dem. Ifrågorävarande bestämmelse föranleder därför inte anmärkning från behörighetssynpunkt”.

Med hänvisning till det ovensagda föranleder bestämmelserna i landskapslagens 17 § inte anmärkningar från Ålandsdelegationens sida.

I landskapslagens 44 och 49 § har intagits bestämmelser om den handräckning Ålands hälso- och sjukvård kan ge bl.a. till riksmyndigheter. Inom landskapets behörighetsområden ingår att inta bestämmelser om handräckning till rikets myndigheter.

I landskapslagens 52 § har intagits en hänvisning till rikets räntelag (FFS 633/1982). I en landskapslag kan intas bestämmelser om den

dröjsmålsränta som ska uppbäras inom landskapets behörighetsområden.

Besvärbestämmelsen i landskapslagens 54 § överensstämmer med 25 § i självstyrelselagen.

Landskapslagens 55 § berättigar landskapsregeringen att genom landskapsförordning utfärda närmare bestämmelser om vissa i landskapslagen reglerade angelägenheter. Med beaktande av den reglering som i fråga om dessa angelägenheter intagits i landskapslagen, kan delegeringsstadgandet inte anses beröra grunderna för individens rättigheter och skyldigheter, och uppfyller därmed förutsättningarna för delegering i självstyrelselagens 21 § 1 mom. och grundlagens 80 § 1 mom.

I landskapslagen ingår stadganden som berör EU:s regelverk. Med anledning härav konstaterar Ålandsdelegationen att justitieministeriet i det nu aktuella ärendet vare sig aviserat eller inkommit med en i överenskommelsen 4.3.2009 mellan Ålandsdelegationen och justitieministeriet avsedd bedömning av landskapslagars förenlighet med EU:s regelverk.

Ålandsdelegationens utlåtande

Ålandsdelegationen har med beaktande av självstyrelselagens för Åland stadganden funnit att hinder för ikraftträdande av landskapslagarna inte föreligger.

Närvarande Ordföranden Lindbäck, ledamöterna Erlandsson och Mäenpää samt suppleanterna Lindholm och Pellonpää.

På Ålandsdelegationens vägnar:

Peter Lindbäck
ordförande

Rainer Åkerblom
sekreterare